

Patti Smith

M-train

Uit het Engels vertaald door
Ton Heuvelmans

DE GEUS

Oorspronkelijke titel *M Train*, verschenen bij Alfred A. Knopf
Oorspronkelijke tekst © Patti Smith, 2015
Nederlandse vertaling © Ton Heuvelmans en De Geus BV,
Breda 2015
Omslagontwerp Berry van Gerwen
Omslagillustratie © Patti Smith
ISBN 978 90 445 3522 8
NUR 661

Niets uit deze uitgave mag veelelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.
Internet: www.degeus.nl.

Meer weten over onze boeken en auteurs? Meld u dan aan voor onze nieuwsbrief via www.degeus.nl of volg ons via social media:

De_Geus

DeGeusBreda

Café 'Ino

Vier draaiende plafondventilatoren. Café 'Ino is verlaten, op de Mexicaanse kok na en een joch dat Zak heet en me mijn gebruikelijke maaltijd van bruine toast, een schaalje olijfolie en zwarte koffie serveert. Ik zit ineengedoken in mijn hoekje, met mijn jas aan en muts op. Het is negen uur 's ochtends. Ik ben de eerste klant. Bedford Street terwijl de stad ontwaakt. Mijn tafeltje, tussen de koffiemachine en het raam, geeft me een gevoel van privacy; ik kan me er terugtrekken in mijn eigen sfeertje.

Eind november. Het is fris in het kleine café. Waarom draaien die ventilatoren dan? Als ik er lang genoeg naar tuur, gaat mijn geest misschien ook draaien.

Het valt niet mee iets te schrijven over niets.

Ik hoor de trage, lijzige en autoritaire stem van de cowboy. Ik schrijf zijn woorden op mijn servetje. Hoe kan iemand je zo ergeren in je droom en dan ook nog het lef hebben om door te zeuren? Ik heb de neiging om hem tegen te spreken, niet met een kort weerwoord, maar met actie. Ik kijk naar mijn handen. Ik weet zeker dat ik eindeloos zou kunnen schrijven over niets. Als ik maar niets te zeggen had.

Na een poosje zet Zak een verse kop koffie voor me neer.

‘Dit is de laatste keer dat ik je bedien’, zegt hij plechtig.

Hij zet de beste koffie van de hele buurt, dus reageer ik teleurgesteld.

‘Hoezo? Ga je ergens anders heen?’

‘Ik open een strandcafé aan de *boardwalk* in Rockaway Beach.’

‘Een strandcafé? Toe maar, zeg, een strandcafé!’

Ik strek mijn benen en kijk toe terwijl Zak zijn ochtendtaken verricht. Hij kan niet weten dat ik ook ooit gedroomd heb van een eigen café. Het is waarschijnlijk begonnen toen ik las over het caféleven van de beatniks, surrealisten en symbolistische Franse dichters. Waar ik opgegroeid ben, waren geen cafés, maar ze bestonden wel in mijn boeken en speelden een belangrijke rol in mijn dagdromen. In 1965 was ik vanuit South Jersey naar New York gekomen om wat rond te kijken, en niets leek romantischer dan gedichten zitten schrijven in een café in Greenwich Village. Ik raapte mijn moed bij elkaar en betrad uiteindelijk Caffè Dante in MacDougal Street. Ik had geen geld voor een maaltijd, dus dronk ik alleen koffie, maar niemand leek zich daar druk om te maken. De muren waren bedekt met muurschilderingen van Florence en taferelen uit *De goddelijke komedie*. Die taferelen zijn tot op vandaag nog steeds verkleurd door de sigarettenrook van decennia.

In 1973 betrok ik in dezelfde straat een frisse, witgekalkte kamer met een klein keukentje, twee straten verwijderd van Caffè Dante. Ik kon ’s nachts door het raam naar buiten kruipen en zittend op de brandtrap getuige zijn van wat er in The Kettle of Fish gebeurde, een van de kroegen waar Jack Kerouac vaak kwam. Er was een kraampje om de hoek in Bleeker Street waar een jonge Marokkaanse verse broodjes, gepekeld ansjovis en bosjes verse munt verkocht. Ik stond vroeg op om boodschappen te doen. Ik

schonk kokend water in een theepot vol munt en dronk de hele middag thee, rookte zo nu en dan een joint en las verhalen van Mohammed Mrabet en Isabelle Eberhardt.

Café 'Ino bestond toen nog niet. In Caffè Dante ging ik bij een laag raam zitten dat uitzag op een hoek van een steeg en las *Het strandcafé* van Mrabet. Driss, een jonge visboer, ontmoet een teruggetrokken, onsympathieke oude kerel die een zogenaamd café heeft met maar één tafeltje en één stoel aan de rotsachtige kust vlak bij Tanger. De langzaam veranderende sfeer in en om het café boeide me zo dat ik niets liever zou willen dan erin wonen. Net als Driss droomde ik ervan zelf een zaak te openen. Ik dacht er zo sterk aan dat ik er in gedachten zó naar binnen kon lopen; Café Nerval, een klein toevluchtsoord waar dichters en reizigers een simpel onderkomen zouden vinden.

Ik stelde me Perzische tapijten voor op brede plankenvloeren, twee lange houten tafels met banken, een paar kleinere tafeltjes en een broodoven. Elke ochtend zou ik de tafels inwrijven met geurige thee, zoals ze dat doen in Chinatown. Geen muziek, geen menu's. Gewoon stilte, zwarte koffie, olijfolie, verse munt, bruinbrood. Foto's aan de muur: een melancholiek portret van de dichter naar wie het café is genoemd en een kleinere afbeelding van de trieste dichter Paul Verlaine in zijn overjas, ineengedoken achter een glas absint.

In 1978 had ik plotseling wat geld waarmee ik een aanbetaling kon doen op de huur van een gebouwtje van één verdieping in East Tenth Street. Er had ooit een schoonheidssalon in gezeten, maar stond nu leeg, op drie witte plafondventilatoren en een paar klapstoelen na. Mijn broer Todd leidde de restauratie, we kalkten de muren wit en zetten de houten vloeren in de was. Door twee brede dakramen stroomde het licht de ruimte binnen. Daaron-

der zat ik een paar dagen aan een kaarttafeltje koffie te drinken en mijn volgende stappen te plannen. Ik had geld nodig voor een nieuw toilet, een koffiemachine en meters witte katoen om gordijnen van te maken. Praktische zaken die meestal verdwenen in de muziek van mijn verbeelding.

Uiteindelijk moest ik mijn café toch verlaten. Twee jaar eerder had ik in Detroit de muzikant Fred 'Sonic' Smith ontmoet. Het was een onverwachte ontmoeting die langzaam de loop van mijn leven veranderde. Alles van mij was doortrokken van mijn verlangen naar hem: mijn gedichten, mijn songs, mijn hart. We leidden een parallel bestaan, reisden heen en weer tussen New York en Detroit, korte samenkomsten die altijd eindigden in een hartverscheurende scheiding. Net toen ik overwoog waar de gootsteen en koffiemachine moesten komen, smeekte Fred me om bij hem te komen wonen in Detroit. Niets leek belangrijker dan me bij mijn grote liefde te voegen voor wie het lot me had voorbestemd. Zonder enige aarzeling nam ik afscheid van New York en de ambities die het me leek te bieden. Ik pakte het meest noodzakelijke in en liet de rest achter, waaronder mijn aanbetaling en mijn café. Het kon me niets schelen. Ik nam genoeg met de eenzame uren die ik koffiedrinkend had doorgebracht aan het kaarttafeltje in het stralende licht van mijn cafédroom.

Een paar maanden voordat we één jaar getrouwd waren, zei Fred dat hij me overal mee naartoe zou nemen, waarheen ik maar wilde, als ik beloofde hem daarna een kind te schenken. Zonder aarzeling koos ik Saint-Laurent-du-Maroni, een grensplaatsje in het noordwesten van Frans-Guyana aan de noordelijke Atlantische kust van Zuid-Amerika. Ik wilde al heel lang de overblijfselen zien van de Franse strafkolonie waar geharde misdadigers ooit naartoe waren verbannen voordat ze overgeplaatst werden

naar Duivelseiland. In *Dagboek van de dief* had Jean Genet met devote empathie geschreven over Saint-Laurent als gewijde grond en over de gevangenen die er waren vastgezet. In zijn *Dagboek* schrijft hij over de hiërarchie binnen een onschendbare misdadigheid, een mannelijke heiligheid die tot grote bloei kwam in dat afschuwelijke oord in Frans-Guyana. Hij had het traject ernaartoe afgelegd – kruidmisdief, tuchtschool – en drie keer verloren; maar na zijn veroordeling werd de gevangenis, waar hij zo veel eerbied voor had en die alom als onmenselijk werd beschouwd, gesloten, waarna de laatste nog levende gevangenen terugkeerden naar Frankrijk. Genet zat zijn gevangenschap uit in Fresnes en betreurde bitter dat hij nooit de grandeur zou bereiken waarnaar hij zo had verlangd. Hij was een gebroken man toen hij schreef: ‘Ik ben beroofd van mijn eerloosheid.’

Genet werd te laat gevangengezet om deel te kunnen uitmaken van de broederschap die hij had vereeuwigd in zijn oeuvre. Hij moest buiten de gevangensmuren blijven, zoals het manke jongetje in Hamelen dat de toegang tot het kinderparadijs werd ontzegd omdat het te laat kwam en de deuren al gesloten waren.

Op zijn zeventigste was zijn gezondheid kennelijk zo slecht dat hij er waarschijnlijk zelf nooit meer heen zou gaan. Ik stelde me voor dat ik aarde en stenen voor hem mee zou brengen uit Guyana. Hoewel Fred vaak moest lachen om mijn wereldvreemde plannen, leek hij dit voorneemen serieus te nemen en stemde er zonder bezwaar mee in. Ik schreef een brief aan William Burroughs, die ik al sinds mijn twintigste kende. William, die Genet persoonlijk had gekend en net zo’n romantisch gevoelsmens was, beloofde me te helpen de stenen op het juiste moment te bezorgen.

Fred en ik bereidden onze reis voor in de openbare bi-

bibliotheek van Detroit, waar we de geschiedenis bestudeerden van Suriname en Frans-Guyana. We verheugden ons erop een plek te verkennen waar we geen van beiden eerder waren geweest, en we planden de eerste etappes van onze reis: een commerciële vlucht naar Miami, daarna met een plaatselijke maatschappij via Barbados, Grenada en Haïti naar Suriname. In Suriname zouden we naar een plaatsje aan de rivier de Marowijne, ergens buiten de hoofdstad, moeten reizen en daar een boot moeten huren om de Marowijne over te steken naar Frans-Guyana. We planden onze reis tot in de nachtelijke uurtjes. Fred kocht kaarten, kakikleding, reischeques en een kompas. Hij knipte zijn lange, sluike haar kort en kocht een Frans woordenboek. Als hij eenmaal een idee omarmd had, bestudeerde hij er alle mogelijke aspecten van. Maar Genet las hij niet. Dat liet hij aan mij over.

Fred en ik vlogen op een zondag naar Miami en logeerden twee nachten in een motel dat Mr. Tony's heette. Er

was een klein zwart-wit-tv'tje aan het lage plafond vastgeschroefd, dat werkte als je er kwartjes in stopte. We aten rode bonen en gele rijst in Little Havana en brachten een bezoek aan Crocodile World. Tijdens het korte verblijf konden we wennen aan de extreme hitte die ons te wachten stond. Onze reis duurde eindeloos omdat alle passagiers in Grenada en Haïti moesten uitstappen terwijl in het ruim werd gezocht naar smokkelwaar. Uiteindelijk landden we tegen de ochtend in Suriname, waar een groepje jonge militairen met automatische wapens ons opwachtte en begeleidde naar een bus die ons naar een van staatswege voorgeschreven hotel bracht. Het was vlak voor de eerste verjaardag van de militaire staatsgreep die op 25 februari 1980 de democratisch gekozen regering omver had geworpen. De herdenking was slechts een paar dagen vóór onze trouwdag. We waren de enige Amerikanen, en ze verzekerden ons dat we onder hun bescherming stonden.

Na een paar dagen te hebben doorgebracht in de verzen-

gende hitte van de hoofdstad Paramaribo, bracht een gids ons honderdvijftig kilometer verderop naar het plaatsje Albina op de westelijke oever van de grensrivier met Frans-Guyana. Tegen de roze hemel lichtten bliksemschichten op. Onze gids vond een jongen die ons de Marowijne wilde overzetten in een prauw, een soort lange, uitgehouwen boomstamkano. Omdat we verstandig hadden gepakt, was onze bagage vrij gemakkelijk te vervoeren. We vertrokken met motregen, die vrij snel overging in een tropische stortbui. De jongen gaf me een paraplu en waarschuwde ons dat we vanuit de houten kano onze handen niet in het water moesten steken. Plotseling viel het me op dat het in de rivier krioelde van kleine zwarte visjes. Piranha's! Hij moest lachen en ik trok snel mijn hand terug.

Ongeveer een uur later zette de jongen ons af aan een modderige oever. Hij trok zijn prauw aan land en ging bij een paar arbeiders staan die stonden te schuilen onder een zwart dekzeil dat tussen vier houten palen was gespannen. Ze leken geamuseerd door onze kortstondige verwarring en wezen in de richting van de hoofdweg. Terwijl we een spekgladde helling opklauterden, werden de calypsoklanken van Mighty Swallows 'Soca Dance' uit een gettoblastert bijna helemaal overstemd door de aanhoudende regen. Totaal doorweekt zwierven we door het verlaten stadje en zochten uiteindelijk onze toevlucht in wat de enige plaatselijke kroeg leek te zijn. De barkeeper schonk koffie voor me in, en Fred bestelde een biertje. Er zaten twee mannen calvados te drinken. De middag gleed voorbij terwijl ik een aantal koppen koffie dronk en Fred in een mengelmoesje van Frans en Engels in gesprek was met een kerel met een gelooide huid die ergens vlakbij een schildpaddenreservaat runde. Toen de regen minder werd, bood de eigenaar van het plaatselijke hotel ons zijn diensten aan. Daarna ver-